

Projektredovisning, 2004-12-17

Projnr: 98/0766

BLISS-post

- ett E-post- och www-nätverk av och för unga BLISS-användare

Projektledare: Mats Lundälv - datapedagog, DART/FoU, Reg. barnhab., SU, Göteborg
 Planerad projekttid: Aug.1999- augusti 2001, förlängd i två omgångar till slutet 2002 – därefter ytterligare förseningar.
 Erhållna medel från HI: Totalt 794 000 kr (hittills förbrukade: 749 000 kr)

Bakgrund:

Blisspostprojektet startades hösten 1999 för att bidra till att tillfredställa en starkt efterfrågad på hjälpmedel för tillgång till Internet-baserad kommunikation baserad på Bliss - fr.a. i form av E-post, men även publicering via web-sidor etc. – för de något/några hundratal icke-talande unga och vuxna Blissymbolanvändare som fanns utspridda över landet.

Trots att några programvaror börjat utvecklas för att ge tillgång till dessa funktioner – t.ex. det kandensiska BlissInternet – hade inga fungerande lösningar för svenska brukare kunnat erbjudas.

När projektet startades hade Furuboda Kommunikationscenter, med stöd av KK-stiftelsen, just utvecklat programmet *WinBliss*, ett redskap för att hantera Blissymboler i mycket kompakt format. Furuboda hade fått stöd att gå vidare i utvecklingen av E-postprogrammet ***BlissMail***.

BlissMail – senare ***SymbolMail*** – fanns framme i testversioner våren -99, och utlovade de grundläggande funktioner som brukarna efterfrågade.

Vi bedömde att tiden var mogen att gå vidare genom, att med detta program som bas, genomföra BlissPost-projektet för att ge en grupp brukare tillfälle att i praktiken prova E-post och webbforum som kommunikationsform.

Erfarenheter från tidigare telekomprojekt för personer med kommunikations- och flerhandikapp hade visat att tekniska grundförutsättningar inte är nog för reell tillgång. Vi visste att mycket arbete skulle krävas för att metodiskt och praktiskt integrera de nya redskapen så nära som möjligt med befintliga kommunikationssätt, och att de inte fick stå dessa efter i effektivitet och hanterbarhet. Vi såg behovet av att utveckla ny kompetens, nya rutiner och av att etablera en kärngrupp av första generationens användare, och en praktisk möjlighet att genomföra detta.

Projektets syfte:

- att etablera en bas och struktur för ett **rikstäckande Internetbaserat nätverk** av och för ungdomar och vuxna som använder **Bliss**-symboler som kommunikationssätt.
- att **utveckla och utvärdera förutsättningar och lämpliga former för att denna typ av nätverk skall kunna fortleva och vidareutvecklas** - för personer som använder Bliss som alternativt kommunikationssätt, och där tillgången till Internettjänster och material inte är given. Formerna skulle bl.a. att omfatta:
 1. **E-post-kontakt - baserad på Bliss** - mellan alla deltagande personer, skolor och center.
 2. Engagemang av nätverket - Bliss-användarna och deras stödpersoner - i fortlöpande produktion av material för en samling **levande Bliss-websidor**, innehållande poesisidor, klotterplank för aktuell information och kommentarer, skolinriktat material m.m.

- att genomföra viss **vidareutveckling i form av justering och komplettering av befintliga programverktyg och anpassningar**, så att Bliss-användare med skilda kombinationer av funktionshinder får effektiv tillgång till Internet, fr.a. via E-post och www.
- att **svara mot en stark och klart uttryckt önskan** hos Blissanvändare, deras anhöriga, skolpersonal m.fl., att snarast få tillgång till Internettjänster som forum för en mer utvecklad och mångsidig kommunikation och kontakt inom denna geografiskt mycket utspridda grupp.
- att se till att erfarenheterna från projektet även kommer brukare av annan symbolbaserad alternativ kommunikation tillgodo.

Genomförande

Allmänt

Blisspostprojektet var inte planerat att vara något programutvecklingsprojekt. Det byggde på bedömningen att nödvändiga programredskap skulle vara tillgängliga för den planerade verksamheten och för att uppnå de uppställda målen.

Det skulle dessvärre visa sig att projektet byggde på en på tok för optimistisk bild av dessa och andra tekniska grundförutsättningar. Det mycket utdragna förloppet i projektet har främst berott på att tekniska lösningar har utlovats, och tyckts ligga alldeles runt hörnet. Men dessa förväntningar har återkommande grusats av nya tekniska bakslag och förseningar. En realistisk riskbedömning saknades, och riskhanteringen blev därför famlande och otillräcklig.

Det program vi främst byggde på – *SymbolMail* från Furuboda – har ännu inte (vintern 2004) kunnat fullföljas till produkt (stillestånd sedan våren 2002). Inga verkligt bra andra alternativ har heller erbjudits på marknaden till dags dato – trots att vi våren 2005 (än en gång) hoppas på vissa praktiska genombrott (från Handicom – baserat på WWAAC-projektet – och från Widgit).

En mängd ytterligare mer generella svårigheter kring nätbaserad datoranvändning för målgruppen har också tillkommit under projektiden. Här kan nämnas; Övergången till webbaserade mailsystem i skolorna, samt de kraftigt ökade problemen kring säkerhet i allmänhet och SPAM i synnerhet. Vi har fått kämpa och hanka oss fram mellan blindskären för att uppnå det som åstadkommit. Mer härom nedan.

Projektets olika faser

Inledningen – förberedelser hösten 1999:

Ett **2-dagars startseminarium** med i stort sett alla projektdeltagare (35 personer) genomfördes på Furuboda. Deltagarna fick tillfälle att lära känna varandra och bli mer bekanta med projektets innehåll och uppläggning. De fick också möjlighet att praktiskt prova något så när fungerande versioner av den tilltänkta programvaran, samt att tillsammans och med projektledningen diskutera och sammanfatta individuella behov, förutsättningar och förväntningar.

En **intervjuundersökning** kring deltagarnas förutsättningar, behov och förväntningar genomfördes av doktoranden Ylva Hård av Segerstad från Institutionen för Lingvistik vid Göteborgs Universitet.

Perioden präglades annars av **praktiska förberedelser** för att kunna installera användarnas Blissymbolbaserade e-postsystem. Dessa var av tre slag:

Furuboda (i samverkan med DART och SIH läromedel) arbetade med att få fram den nödvändiga programvaran. En lovande Beta-version av **BlissMail-SymbolMail** levererades i december -99.

DART, IT-brukarna och Furuboda påbörjade utvecklingen av nödvändiga **styrangepassningar** för de olika användarna. Dessa byggde på hjälpprogrammen *SAW* (Switch Access to Windows) och *Clicker 3*, *Flexiboard*, samt på *DeltaTalker*-anpassningar.

Genomgång och diskussion om nödvändig **komplettering av grundutrustning** tillsammans med några av brukarna, deras resurspersoner och den lokala hjälpmedelsverksamheten.

Det kommande webbsidesupplägget förbereddes.

Igångsättning / genomförande – 2000 – med förhinder:

Under våren 2000 installerades successivt ut till våra projektdeltagare. På grund av att dessa var ganska utspridda – från Skåne i söder till Borlänge i Mellansverige – tog detta sin tid, men såg till en början ganska positivt ut. Nu började emellertid problemen att torna upp sig, och processen började mer och mer dra ut på tiden. Svårigheterna var av flera, men främst två slag:

1. Brister i *SymbolMail*-programvaran, och misslyckande med att få dessa åtgärdade. Furuboda visade sig ha växande svårigheter att fullfölja utvecklingen från testversioner till en komplett produktversion.
2. Svårigheter med att få tekniska förutsättningar och support på hemmaplan att bli stabila och uthålliga. Detta hade delvis med *SymbolMail* att göra, men handlade till stor del om mer fundamentala problem – som att få deltagande skolor att tillhandahålla och upprätthålla fungerande e-postkonton för brukarna etc.

Vi får tillfälle att återkomma något till dessa problem nedan. Följden blev dock att vi inte lyckades att få igång vår brukargrupp som en fungerande enhet enligt planerna. En del av gruppen hade någorlunda fungerande system mot slutet av våren 2000. När vi lyckades få igång ytterligare några i början av hösten, visade det sig att flera av de första föll ur. De som var igång hade också problem med bristerna i programvaran, vilket allvarligt hämmade användbarheten och motivationen att bruka systemen.

I lägesrapporten i december 2000 rapporterade vi en påtaglig avvikelse från projektplanen – en försening om c:a 6 månader – och begärde och fick en förlängning av projekttiden med 8 månader till mars 2002. Vi hade då åter en uppdaterad och starkt förbättrad betaversion av *SymbolMail*, med löfte om en slutversion i början av våren 2001.

Fortsättningen – fortsatta förseningar, uttunning och avslutning – 2001 – 2002 – 2004 :

Den utlovade slutversionen av *SymbolMail* försköts ytterligare, och ett år senare stod vi med en ytterligare förbättrad testversion, och med ännu ett löfte om slutversion i början av 2002. Vi såg hösten 2001 åter en möjlighet att i sista stund fullfölja projektet, ytterligare en positiv projektkräft med brukargruppen genomfördes på Furuboda, och projekttiden förlängdes till sista november 2002.

Utan att här gå in på alla detaljer i det vidare förloppet kan vi så konstatera:

En komplett version av den centrala programvaran levererades aldrig – för mer detaljer, se nedan i ”Några erfarenheter och slutsatser”.

De allmänna supportproblemen fortsatte, och den samlade brukargruppen kunde aldrig etableras. Arbetet kom snarare att bestå i support kring E-post till en grupp enskilda Blissymbolanvändare med ett antal olika system. Några ur ursprungsgruppen föll ifrån, och ett antal nya användare kom till.

Erfarenheterna och programspecifikationerna överfördes till, och vidareutvecklades i, det europeiska WWAAC-projektet. Vi har också gjort ett försök att från WWAAC-projektet återföra resultat till Blisspostprojektet. Furuboda gavs stöd att utveckla en avancerad e-posthanteringskomponent som bl.a. skulle kunna användas för att slutföra *SymbolMail*. Denna levererades våren 2004, men med så stor försening att den vare sig kunde utvärderas i WWAAC-projektet, eller hittills kunnat integreras i en ny version av *SymbolMail*.

Blisspostprojektets webbsidor utvecklades och underhölls i samverkan med IT-brukarna och senare Specialpedagogiska institutet, och utgör i dag ett av de webbställena som innehåller mest

Blissymbolmaterial, sett ur både svenskt och internationellt perspektiv. Men den har aldrig blivit det levande forum för en aktiv brukargrupp som var tänkt.

Projektresurserna, liksom tillgänglig psykisk energi, tunnades ut. Projektledningen och andra deltagare sögs in i andra betungande projekt. En samlad avslutning och utvärdering av projektet enligt planen kunde inte heller genomföras till slutet av 2002, och projektet blev hängande på sparlåga till denna avslutande rapport.

Några erfarenheter och slutsatser:

- Projektledningen hade en tämligen omfattande mängd erfarenhet och kunskap om målgruppens behov i allmänhet, och IT-baserad kommunikation i synnerhet. Trots detta har det visat sig att **vi i allmänhet allvarligt underskattat den uppgift vi åtog oss.**
 - Det står nu klart att uppgiften att ge användare av AKK – oftast i kombination flera svåra funktionsnedsättningar – god tillgång till E-post och andra Internettjänster, kräver ett långsiktigt arbete och grundläggande lösningar på en rad tillgänglighetsproblem.
 - Att ge flerfunktionshindrade brukare tillgång till moderna nätverksbaserade tjänster innebär en utmaning på en ny och högre nivå, som hjälpmedelsverksamhet, skolor och andra stödfunktioner ännu inte står rustade och beredda att möta. Ändå är detta en central uppgift enligt europeisk och annan E-inclusion-policy etc. – och nödvändigt för att undvika ytterligare marginalisering av dessa brukargrupper i det moderna samhället.
- Det visade sig vara ett misstag att bygga projektet som vi gjorde på tillgång till programvaror och funktionalitet som inte fanns fullt tillgängliga – särskilt som projektet inte hade egna resurser för programutveckling för att ta fram det som fattades.
 - Den programvara vi förlitade oss på – *BlissMail/SymbolMail* – fanns visserligen i testversioner vid projektstarten, MEN de projektresurser utvecklingen byggde på var då i stort sett förbrukade.
 - Det innebar att vi förlitade oss på en kompletterande utveckling av avancerad programvara – utan att det fanns ordentliga ekonomiska resurser för den vidare utvecklingen: Detta var ett stort misstag av oss i projektledningen, och det var också ett misstag av våra vänner på Furuboda att utlova detta.
 - Det bör understrykas att oförmågan att fullfölja produktionen av *SymbolMail* varken beror på bristande vilja, ansträngningar eller kompetens från utvecklarnas sida, värtom: Ett enormt engagemang och kvalificerat arbete har lagts ned. Orsaken är helt och hållet bristen på resurser, i kombination med ett antal svårigheter som drabbat utvecklingen genom beroenden av annan teknologi. Risken för sådana svårigheter borde dock ha kunnat förutses. Det var orealistiskt av parterna att bortse från dem, och att bygga på ofinansierat utvecklingsarbete. Utvecklarna tvingades återkommande att prioritera andra pågående och nya finansierade projekt framför *SymbolMail*.
 - En av de viktigaste tekniska svårigheterna som drabbade utvecklingen av *SymbolMail* var beroendet av *Microsoft Outlook2000* för den underliggande E-post-hanteringen. Det som från början verkade vara en trygg genväg till pålitlig E-posthantering blev något av en mardröm.
 - Plötsligt ändrade Microsoft de tekniska förutsättningarna mellan två versioner och hela kommunikationen mellan *SymbolMail* och *Outlook2000* fick byggas om. Detta försenade utvecklingen uppemot ett halvår.
 - Till slut visade sig de vinster i E-posthantering som *Outlook2000* gav överskuggas av låsningar och bristande tillgång till nödvändig underliggande funktionalitet.
 - *Outlook2000* är ett avancerat E-posthanteringssystem avsett främst för professionella arbetsmiljöer med tillgång till teknisk support. Det visade sig orimligt svårt att installera och underhålla i de lokala miljöer som var aktuella för våra brukare – i hemmen och i skolmiljöer som standardiserat på webbmail. Vi fick en mängd fortlöpande supportproblem runt *Outlook2000* som inte stod i proportion till stödbehoven för *SymbolMail* i sig.
 - De växande problemen med Outlook2000 ledde till att programutvecklaren våren 2002 bestämde sig för att kapa detta beroende och bygga en egen E-posthanterare. Med detta beslut stoppade också dessvärre den vidare utvecklingen av *SymbolMail* med praktiska resultat för Blisspostprojektet.

-
- Att driva mer långsiktigt utvecklingsarbete av den sort som SymbolMail har inneburit – baserat på små och tidvis obefintliga ekonomiska resurser – kan idag och i framtiden möjligen genomföras som s.k. OpenSource-projekt där flera utvecklare kan samverka helt eller delvis på ideell bas och dela på bördan av arbetet.
 - Mot bakgrund av ovanstående – nu uppenbara – svagheter i projektupplägget framstår det i efterhand klart att vår projektmodell, baserad på att samla en geografiskt och förutsättningsmässigt spridd brukargrupp till gemensam aktivitet och kommunikation över Internet, den var inte heller realistisk. Vi saknade dessutom en genomtänkt riskhanteringsmodell för att ta hand om eventuella svårigheter, och om nödvändigt förändra vår arbetsmodell och anpassa våra mål.
 - Vi hamnade också omgående i ett klassiskt etiskt dilemma för denna typ av utvecklingsprojekt: Vi hade samlat gruppen och startat projektet under stor entusiasm och förväntan bland alla deltagande. När förutsättningarna visade sig otillräckliga, svårigheterna tornade upp sig, förseningar uppstod och växte, då svek projektet successivt högt ställda förväntningar hos många av brukarna och personer i deras omgivning. Frustration och besvikelse kom flera av de ursprungliga deltagarna att dra sig tillbaka. Projektet, i synnerhet ledningen och utvecklarna, hamnade i skuld till brukargruppen. Detta har försvårat en rationell hantering av problemen och att i tid konstatera fakta om förutsättningarna och fatta beslut om radikalare omdispositioner. Vi kan nu bara konstatera fakta om våra tillkortakommanden, och be brukarna om ursäkt för att vi inte lyckat infria deras förväntningar, och hoppas på en viss förståelse för problemen.
 - Resultatet blev det alltmer utdragna och uttunnade projektförloppet – i fåfång väntan på, och förhoppning om, att de saknade programredskapen skulle infinna sig.
 - När det planerade arbetssättet inte kunde genomföras vidgades målgruppen för projektet, och ett mer allmänt stöd gavs till denna, men med en vagare målsättning i relation till projektmålen. De begränsade resurser som kommit den bredare gruppen till del kan förstås inte kompensera de besvikelser vi åsamkat den ursprungliga brukargruppen.
 - Det hade varit mer realistiskt att uppnå vissa av de uppställda målen om en mer samlad och lättadministrerad brukargrupp hade valts för projektet – t. ex. två mindre lokala grupper, kanske i två skolor och i liknande omständigheter. Då hade vi, å andra sidan, kanske gått miste om en del av de viktiga erfarenheter vi på grund av svårigheterna fått och kunna vidarebefordra, främst till WWAAC-projektet – se nästa punkt!
 - Det har visat sig att det långt ifrån är självklart att utgå från en grupp med funktionshindrade personer, i detta fall Blissymbolanvändare, som skall kommunicera med varandra för att utveckla och utvärdera lämpliga former för E-post- och Internetkommunikation. Det mest angelägna för brukarna i vår grupp var att i första hand kunna kommunicera med naturliga vänner och bekanta – inte med andra Blissymbolanvändare – naturligtvis kan man tycka i efterhand!
 - Målet och metoden att bygga på kommunikation inom gruppen visade sig i stor utsträckning vara konstruerade i relation till brukargruppen. Detta får viktiga praktiskt/tekniska konsekvenser:
 - Det viktigaste är inte att ta fram symbolstödda program och miljöer som kan kommunicera väl inbördes. Det allra viktigaste är att dessa program och miljöer kan kommunicera utan problem med de standardprogram och miljöer som folk i allmänhet använder – alltså helt vanlig E-post- och Internetprogramvara.
 - Detta ställer höga tekniska krav på hantering av en rad olika tekniska standarder och format, t. ex. att samtidigt kunna både skicka och ta emot E-postinnehåll som ren text, HTML- eller XML-kodat, med eller utan Blissymboler eller motsvarande, med eller utan

andra bilagor, etc.

I tekniska termer innebär det bl.a. stöd för E-post i MIME-Multipart-Related-format.

- Detta var en av de utmaningar som försenade utvecklingen av *SymbolMail*, men som också kunde föras vidare i specifikationerna för WWAAC-projektets utvecklingsarbete av E-postprogram.
- Även om vi hade fått fram – eller inom kort får fram – ett *SymbolMail* eller ett motsvarande symbolstödjande E-postprogram som uppfyller våra högt ställda krav, så visar våra erfarenheter att **minst ett avgörande problem återstår**:
 - I skolor och många andra miljöer är varken traditionella eller specialanpassade E-postklienter längre tekniskt och praktiskt gångbara: **Det är webbmail som gäller!**
 - **Vi måste kunna erbjuda god tillgänglighet för symbolanvändare även i webbmailmiljö!**

Resultat:

När vi efter omfattande förseningar nu avslutar Blisspostprojektet är det alltså med ett konstaterande att vi i stora stycken inte lyckats uppnå den ena centrala målsättningen för projektet, som var att "...bygga upp stommen till ett rikstäckande **E-post- och Internetbaserat nätverk av och för ungdomar och unga vuxna som använder Bliss-symboler** som kommunikationssätt...", baserat på en aktiv och sammanhållen brukargrupp i inbördes kommunikation via E-post med Bliss-symboler, engagerade i "...fortlöpande produktion av material till en samling levande Bliss-websidor..." etc.

Vi har inte på allvar lyckats få igång och upprätthålla en sådan samlad grupp aktiva E-postande Blissymbolanvändare med fokus på ett gemensamt webbforum.

Det andra huvudmålet var "... att **utveckla och utvärdera förutsättningar och lämpliga former för att denna typ av nätverk skall kunna fortleva och vidareutvecklas** - för personer som använder Bliss som alternativt kommunikationssätt, och där tillgången till Internettjänster och material inte är given." Detta mål har delvis uppfyllts.

I denna rapport redovisar och analyserar vi de svårigheter vi (och andra) hittills haft att kunna erbjuda tillräckligt bra tekniska redskap och andra förutsättningar för projektets målgrupp att komma igång med och upprätthålla en självständig kommunikation via E-post och Internet.

Problemen med att uppnå en tillfredsställande grad av funktionalitet och användbarhet i relation till målgruppens komplexa behov och förutsättningar har återkommande underskattats. Detta bekräftas av liknande projekt och produktsatsningar internationellt.

Vi har också anledning att kritiskt ifrågasätta en del av projektets inriktning och metod att bygga främst på inbördes kommunikation inom en grupp Blissymbolanvändare. De flesta av de brukare vi samarbetat med i projektet har inte främst varit intresserade av att kommunicera med andra symbolanvändare. De vill främst ha E-postkontakt etc. med vänner och bekanta i allmänhet. Det betyder att deras symbolstödda redskap och miljö måste vara fullt integrerade med de standarder och verktyg som folk i allmänhet använder för Internetbaserad kommunikation.

Trots de svårigheter projektet har brottats med, har en myckenhet av viktiga erfarenheter samlats, och ett flertal konkreta och positiva resultat har uppnåtts, däribland:

- Många Blissymbolanvändare har med stöd från projektet fått tillfälle att göra sina första erfarenheter av E-post-kommunikation, och flera av dem har i dag någorlunda fungerande lösningar.
- På grund av de brister i grundförutsättningar som visade sig, har stor vikt lagts vid att föra erfarenheterna från Blisspostprojektet vidare i ytterligare nödvändigt utvecklingsarbete. Det har främst uppnåtts genom det europeiska WWAAC-projektet (www.waac.org). Detta arbete fortsätter nu, bland annat genom det pågående samarbetet i "CCF Working Group" (CCF = Concept Coding Framework – se <http://dewey.computing.dundee.ac.uk/ccf/>), och det nystartade nordiska SYMBERED-projektet. Blisspostprojektets erfarenheter har förts vidare i dessa långsiktiga satsningar med generell inriktning på grundläggande stöd för alla former av alternativ symbolbaserad kommunikation, vilket var ett av de formulerade målen för projektet.

- Blisspostprojektets webbsidor på www.blisspost.org har utvecklats och fortfarande underhålls som Sveriges mest omfattande resurs av och för Blissymbolmaterial på Internet – ja faktiskt en av de mest synliga och omfattande i världen.
- Blissymbolbaserade anpassningar i SAW och Clicker för styrning av textbaserade E-postprogram och andra skrivprogram – med eller utan symbolstöd – har producerats och gjorts allmänt tillgängliga, bl.a. via www.blisspost.org. De har i rysk översättning kommit till användning för Blissymbolanvändare så långt bort som i Kazakstan.

Långsiktig betydelse:

Projektets långsiktiga betydelse ligger främst i de viktiga, och delvis dyrköpta, erfarenheter som gjorts och vidareförts till ytterligare och mer långsiktigt utvecklingsarbete – se ovan.

Spridning av resultat:

Resultat och erfarenheter från Blisspostprojektet har bl.a. spridits på följande sätt:

- genom ett flertal presentationer på konferenser, däribland på Hjälpmedelsinstitutets ID-dagar (3 gånger 1999-2001), på "Kommunikationskarnevalen" i Göteborg (2 gånger – senast våren 2004), upprepade gånger på REDAH-dagarna, på svenska ISAACs konferenser (t ex i Lund 2001), på internationella Blisskommitténs möte på Furuboda 2002, samt på internationella ISAACs konferenser i Odense 2002 och i Natal i Brasilien (forskningsymposiet) 2004.
- Genom Blisspostprojektets webbsidor på www.blisspost.org
- Genom samarbete med det europeiska WWAAC-projektet och dess deltagare (www.waac.eu).

Fortsatt verksamhet:

En betydande "fortsatt verksamhet" har, som beskrivits ovan genomförts i samband med projektet – först genom de upprepade förlängningarna av projekttiden, och sedan utanför utom ramarna för den egentliga projekttiden.

Mest betydelsefull har nog överföringen av erfarenheter och uppnådda målsättningar till WWAAC-projektet varit.

Efter WWAAC-projektets framgångsrika avslutning sommaren 2004, förs ett långsiktigt arbetet för stöd för symbolanvändare på Internet nu vidare inom ramen för "The Concept Coding Framework (CCF) Working Group" – se www.conceptcoding.org – och genom det därtill relaterade just startade nordiska "SYMBERED"-projektet, med stöd från NUH – www.symbolmail.org.

Information om "SYMBERED"-projektet kommer att bli tillgänglig inom kort på DARTs FoU-sidor (www.dart-gbg.org) och på www.blisspost.org.

Uppföljning och utvärdering:

En fristående utvärdering med hjälp av Institutionen för Lingvistik vid Göteborgs Universitet var planerad. Den skulle ha utgått från den inledande intervjuundersökning som genomfördes av Ylva Hård av Segerstad. På grund av det i relation till planen kraftigt utdragna och avvikande förloppet av projektet har det inte bedömts möjligt och relevant att försöka fullfölja en sådan mer detaljerad studie.

Detta innebär också att alla för projektet avsatta medel inte helt förbrukats.

Under förutsättning att de ej uttagna medlen för projektet ännu är tillgängliga, är det projektledningens önskan att dessa erbjuds som en mindre kompensation till Furuboda Kompetenscenter för en slutleverans av *SymbolMail*-programmet på följande två villkor:

1. Att detta sker efter leverans under 2005 av en fungerande ny version av *SymbolMail* baserad på den för WWAAC-projektet utvecklade E-post-komponenten
2. Att programmet erbjuds som en gåva till de 8 deltagarna i den inre brukargruppen - tillsammans med viss grundläggande support i samverkan med DART.

Mats Lundälv

DART, 2004-12-17